

УДК: 792.8 (091)

**НЕОКЛАСИЧНИЙ БАЛЕТ ДЖОРДЖА БАЛАНЧИНА «ЧАКОНА»:
ЕСТЕТИЧНО-СТИЛІСТИЧНИ І ФОРМАЛЬНО-ТЕХНІЧНИЙ
АСПЕКТИ**

кандидат мистецтвознавства, доцент, Шариков Д.І.

Київська муніципальна академія естрадного та циркового мистецтв, Україна,
Київ

У статті проаналізовано та розглянуто особливості неокласичної балетної архітектоніки постановки Джорджа Баланчина – «Чакона». Аналізуються характеристика балету, дефініція – «Чакона». Визначаються музична характеристика та специфіка поняття «Чакона». Висвітлюється художнє оформлення балету, а також, певні поняття відзнаки які характерні саме до стилістики Джорджа Баланчина. Детально проаналізовані костюми виконавців. Вперше висвітлено аналіз унікальних хореографічних комбінацій, які складають зразки неокласичного балету. Особливо визначені принципи побудови неокласичних балетних комбінацій.

Ключові слова: неокласичний танець, неокласична хореографія, неокласичний балетний театр, неокласичний стиль, танцювальні форми і комбінації, хореографічна мініатюра, балетний ансамбль.

Шариков Денис Неоклассический балет Джорджа Баланчина «Чакона»: эстетические-стилистическое и формально-технический аспекты / Киевская муниципальная академия эстрадного и циркового искусств, Украина, Киев

В статье проанализированы и рассмотрены особенности неоклассической балетной архитектуры постановки Джорджа Баланчина – «Чакона». Анализируются характеристика балета, дефиниция – «Чакона». Определяются музыкальная характеристика специфика понятия

«Чакона». Освещается художественное оформление балета, а также определенные понятия и отличия, характерных именно к стилистике Джорджа Баланчина. Подробно проанализированы костюмы исполнителей. Впервые освещен анализ уникальных неоклассических хореографических комбинаций, которые составляют образцы балета. Особенно определены принципы построения неоклассических балетных композиций.

Ключевые слова: неоклассический танец, неоклассическая хореография, неоклассический балетный театр, неоклассический стиль, танцевальные формы и комбинации, хореографическая миниатюра, балетный ансамбль.

Denys Sharykov Neoclassical ballet George Balanchin's "Chaconne" / Kyiv Municipal Academy of Variety and Circus Art, Ukraine, Kiev

The article analyzes and describes the features of neoclassical ballet architectonic performances of George Balanchine – "Chaconne". Analyzes the characteristics of ballet, definition of – "Chaconne" is determined by the specificity of the musical characteristics of the concept of "Chaconne". Illuminating artwork ballet, as well as certain concepts differences are typical to the style of George Balanchine. Analyzed in detail the performers costumes. For the first time covered the analysis of the unique dance combinations that make up the sample of neoclassical ballet. Especially defined principles of neoclassical ballet compositions.

Keywords: neo-classical dance choreography neoclassical, neo-classical ballet, neoclassical style, dance forms and combinations, choreographic miniature ballet ensemble.

Постановка проблеми.

Проблема, якій присвячене дослідження, є цікавою тим, вперше в вітчизняному мистецтвознавстві аналізуються і розглядаються видатна постановка неокласичного балетного театру Джорджа Баланчина «Чакона». Саме, конкретизація чіткої структурної побудови балету у безсюжетному

абстрактно-асоціативному жанрі у галузі культури та мистецтва хореографічного спрямування визначила тематику дослідження.

Аналіз досліджень.

Наукові дослідження у галузі неокласичного балетного театру в хореографічній культурі представлені дуже мало – Марінею Гваттеріні, Мішелем Мерсьє та Ізабеллою Жіно, Аніко Рехвіашвілі, Олександром Чепаловим. Марінею Гваттеріні – визначали, лише особливості стилістики в балетній неокласиці [1]. Мішелем Мерсьє та Ізабеллою Жіно – аналізували художній репертуар авторських неокласичних театрів Ролана Пті, Джона Кранко, Джона Ноймайєра, Іржі Кіліана [4]. Олександр Чепалов, визначав виключно, генезу розвитку, окремих балетних представників неокласики у Західній Європі [5].

Мета статті.

Метою є – проаналізувати особливості стилю неокласичної балетної постановки Джорджа Баланчина «Чакона».

Завданнями є:

- проаналізувати дослідників з у галузі неокласичного балетного театру;
- висвітлити історію, мету, музичне і художнє оформлення неокласичного балету Джорджа Баланчина «Чакона»;
- описати унікальні неокласичні хореографічні комбінації для розуміння специфіки безсюжетного неокласичного балету за філософсько-естетичними, жанрово-стилістичними, формально-технічними аспектами.

Виклад основного матеріалу.

Аналіз балетних постановок буде здійснено за принципом: описання музичного матеріалу, сюжетної лінії, при безсюжетності й абстрактній асоціації, а також описання хореографічної лексики в унікально побудованих комбінаціях професійною термінологією – французькою. Також, висвітлення особливості сценічного й художнього оформлення балету.

Чакона (испан. Chaconne, італ. Ciacciona; в перекладі з франц. Chaconne – шакон, чи чакона) – інструментальна п'єса, популярна в добу бароко. Являє собою поліфонічні варіації на тему, яка в незмінному вигляді повторюється в басу (*basso ostinato*); верхні голоси при цьому різноманітно варіюються. Особливу популярність набули: «Чакона для скрипки з басом» – Томазо Антоніо Віталі, «Чакона для скрипки соло з партіти ре мінор» Іоганна Себастьяна Баха, «Чакони для органу» – Жана Пашельбеля. Композитори XVII–XVIII століть найчастіше застосовували форму чакони в оперних фіналах. Соло для флейти з опери «Орфей і Еврідіка» Крістофа Віллібальда Глюка, починається з казкового прологу і закінчуючи грандіозною серією танців [3, р. 94].

Прем'єра балету Джорджа Баланчина «Чакона» на музику з опери Крістофа Віллібальда Глюка «Орфей і Еврідіка» відбулася 22 січня 1976 року в Нью-йоркському державному театр, Лінкольн-центру, з освітленням Рональда Бейтса, у виконанні трупи «Нью-Йорк Сіті Балле» з 27 артистів балету і балерин. Середня тривалість балету 30 хвилин. У балеті є вставне «*pas de deux*» для Сюзанн Фаррелл і Пітера Мартінса. За специфікою балет – авторська танцсимфонічна абстрактно-асоціативна репрезентація на тему «Орфей і Еврідіка» [2, с. 10].

Балет складається з прологу – *douetto*, чакони – *danse d'ensemble*, *pas de deux*. Важливим аспектом і головним виражальним засобом є те, що всі рухи абсолютно точно виконуються під музичний супровід складної класичної музики XVIII століття, створюючи гармонійний симфонізм музики і танцю. Всі музичні нюанси музичного твору протанцьовуються – мотиви, речення, фрази, період, точно зберігаючи темпоритм, мелодію і манеру [1, с. 92].

Пролог – *douetto* – дует, два солісти, одягнені у білі костюми: чоловік – біле трико, біла блуза, білі балетки; жінка – білі колготки, пуанти, біла ніжна сукня на бретелях, приталена, спідниця нижче колін, волосся розпущене.

Сцена не має додаткових декорацій, а лише світлова ніжна блакитна заливка з ніжно плаваючими білими хмарами.

Виконавці починають танцювати з певних поз, повільно обходячи по колу один одного, виконують *port de bras, pas marché* на півпальцях. На мить замираючи, в русі у повітряних минаючих позах, виконуючи *soutenu en tournent*, перехоплюючись руками. Партнер стає в широку закриту 4-у позицію 4-го *arabesque*, подає руку дамі.

Вона виконує *grand arabesque pentcheé*, трохи відтягуючись від партнера на відтягнутій руці. Далі йде верхня підтримка *grand sissonne scénique* у *grand pose effacé*, з переходами через *pas de bourré* підтримка повторюється. Цікавою є підтримка з контрухом: пара починає рухатись за діагоналю ліворуч, раптом миттєво змінює напрям слідування і рухається в іншу діагональ праворуч. Слід зазначити, що серед підтримок сильно відзначається багате використання 1–4-го *arabesque*, повільних і ніжних *port de bras camber*.

Чакона – danse d'ensemble, pas de deux. Жіночий ансамблевий танець і балетне па де де. Жінки ансамблю одягнені у білі трико і пуанти, з розпущеним волоссям, зверху одягнені прозорі сукні з бузкового фатину; солісти одягнені у білі костюми. Сцена не має додаткових декорацій, а лише світлова ніжна бузково-блакитна заливка. Першими виконують танець жіночий ансамбль.

Danse d'ensemble, у статичних позах 9 балерин розташовані на сцені таким чином – два ромби по боках у центрі – солістка. Всі стоять у позах *grand effacé*, в кистях положення: верхня рука – в *arroundi*; рука направлена вбік – *allonge*, Плавними рухами *terre-à-terre pas marché et pas de bourré souivi*, балерини переміщуються, замираючи у позах.

Далі парами з *pas marché et pas de bourré souivi* з *port de bras* балерини рухаються, виконуючи *dos-à-dos*, переміщуючись таким чином, що

створюють два кола, далі з'єднуються в одне коло, з якого назовні розкручуються у *tour chaîné*.

Pas de deux (складається з *antreé-adagio*, *variations les dames et les cavalieres*, *code*), виходять солісти в парі, тримаючись за руки, замирають у академічній позі *preparation*. Солісти одягнені у білі костюми: чоловік – біле трико, біла блуза, білі балетки; жінка – білі колготки, пуанти, біла ніжна сукня на бретелях, приталена з заходом на боці, спідниця до колін, волосся розпущене. Сцена не має додаткових декорацій, а лише світлове ніжне блакитне заливання.

Antreé-adagio (вихід і повільна частина) – виконавці починають з позувань: жінка – *pas de bourré souivi* з *port de bras*; чоловік – *pas marché* з *port de bras*. Далі йдуть підтримки *tour lents a la seconde* з переходами в центрі сцени. Підтримки супроводжуються закінченням з *petit emboité*, *pas ballonné*. Підтримки *grand sissonne ouvert* з замиранням у *grand a la seconde* з виходом в *arabesque* з перехопленням у руках. Віртуозне, але не швидке виконання *pirouette en dehors* з переходом в *en dedans*.

Variations le cavaliere (чоловіча варіація). Переходи у четверту позицію в *demi plié* з *grand cabriole en avant*, *pas de bourré* з правої та з лівої ноги з переходом у *petit sauté en arabesque* на всій ступні, поступово переходячи в цьому положенні й позі в *en tournent*. Далі йдуть позування в *en tournent* з *port de bras*. *Pas de bourré* на *demi plié* з *cabriole en avant*.

Variations le dame (жіноча варіація). *Entrechat quatre* з переміщенням через *demi pointé* й позуванням, повторюється двічі. Переходи через *contr passé tirbouchont en grand pose croisé*. Манежна частина (по колу) – *tour soutenu en tournent* з першим *port de bras*. Діагональ права, *pas de bourré scenic* з підсіканням через ногу *pas battu* з *port de bras camber*.

Variations le cavaliere. *Cabriole en arrieret*, *brisé dessous-dessus*, *entrechat six*. Манежна частина – *grand tombé coupé jeté en tournent*, *pas marché*, *grand sautbasque*, *grand tombé coupé jeté en tournent*, *pas marché*, *grand sautbasque*.

Манежна частина – tombé coupé grand jeté en tournent en attitude, sautbasque з боку в бік. Grand jeté en grand pose effacé, через pas glissade з переходом у brisé, grand jeté en grand pose effacé, через pas glissade з переходом у brisé, grand jeté en grand pose effacé, через pas glissade з переходом у brisé, grand jeté en grand pose effacé, через pas glissade з переходом у brisé.

Variations le dame. Grand a la seconde, passé, pirouette en dehors з переходом в en dedans з перегинанням корпусу port de bras camber, grand a la seconde, passé, pirouette en dehors з переходом в en dedans з перегинанням корпусу port de bras camber, grand a la seconde, passé, pirouette en dehors з переходом в en dedans з перегинанням корпусу port de bras camber.

Манежна частина – tour piqué en tournent-tour en attitude en dedans, tour piqué en tournent-tour en attitude en dedans, tour piqué en tournent-tour en attitude en dedans. Перехідні кроки з проковзуванням pas de bourré. Double pirouette en dehors en petit attitude, double pirouette en dehors en petit attitude, double pirouette en dehors en petit attitude.

Variations le cavaliere code. *Манежна частина* – трічи grand tombé coupé jeté en tournent, через pas marché з закінченням у grand assemblé.

Variations le dame code. Grand battement developpé, grand pose croisé, en tournent, en pose demi plié з нахилом корпусу вперед, grand battement developpé, grand pose croisé, en tournent, en pose demi plié з нахилом корпусу вперед, grand pose croisé, en tournent, en pose demi plié з нахилом корпусу вперед.

У *дуеті разом* минаючі кроки, трохи підстрибуючи, кавалер позаду – pas glissade brisé; дама попереду – temps passé, pas de bourré souivi. Разом tour de forse через emboité – en tournent, закінчують у закриті пози – дама, grand pose croisé попереду; кавалер, grand pose croisé позаду в plié на коліно.

Висновки.

Отже, художній аналіз неокласичного абстрактно-асоціативного балету Джорджа Баланчина «Чакона» виявив і визначив своєрідну і специфічну інтерпретацію художнього образу в філософсько-естетичній, жанрово-стилістичній, символічній і формально-технічній особливостях. Неокласичний балет Джорджа Баланчина визначив в філософсько-естетичному аспекті орієнтацію на ідеї космізму, інтуїтивізму і екзистенціалізму.

У жанрово-стилістичному аспекті балетне дійство побудовано за змішаним принципом, де при збереженні класичної основи чимало додано з модерн-балету; звернення до безсюжетного жанру балету і створення чіткої абстрактної асоціації шляхом художнього оформлення та балетної лексики.

Балетне будується за принципом абстрактної асоціації; використовуються стилістичні прийоми і візуальні характеристики імпресіонізму, а також джазу і модерну; звернення до інтимної лірики.

У символічному аспекті майже всі рухи, пози, комбінації є символами, а їхня побудова і перебудова визначають чітку художньо-образну мову танцю у точно вибудованих варіаціях солістів і кордебалету, а також вільна і виражальна робота корпусу і рук з поєднанням символічних прийомів класичного, модерного та джазового танців.

У формально-технічному аспекті звернення до однодійного балету з додатковими варіаціями солістів і спільного *pas de deux*, в якому передається психологія взаємовідносин через танцювальні рухи та віртуозну техніку; звернення до хореодраматичного багатоактного балету, де шляхом балетної драматургії чітко вибудовано архітекtonіку: *antreé*, *danse d'anssamblé*, *danse de caractère*, *danse d'action*, *grand pas* і водночас виконання сюжетних *solo* і *douetto*; звернення до балетної архітекtonіки з ансамблевих танців і хореографічних мініатюр, поєднаних тематикою, стилістикою чи кольоровою гамою; використовують форми і техніки класичного, історико-побутового, дуетно-сценічного і характерного танців; поєднання форми перформансу, але

з неокласичною естетикою і стилістикою, танцсимфонічним принципом, технікою contemporary dance та контактною імпровізацією, що виявляється у показі великих сучасних підтримок та акробатичних прийомів.

Література:

1. Гваттерини М. *Азбука балета* / М. Гваттерини. – М.: БММ, 2001. – 240 с.
2. Кабачок Н.Л. *Феномен неокласики в хореографічній культурі ХХ ст. (на досвіді Дж. Баланчина): автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства: спец. 26.00.01* / Н.Л. Кабачок. – Х.: Харків. держ. академія культури, 2013. – 18 с.
3. *Magyar es Fr. Transes: danse contemporain en France et en Hongrie* / Magyar es Fr., *Tanctevészeti K.* – Budapest: Theatre contemporain de la danse, 1992. – 117 p.: ill.
4. Marselle Mitchel, Ginot Isabelle. *La Dance au XXe siecle* / Marselle Mitchel, Ginot Isabelle. – Paris: Bordas, 1995. – 264 p.: ill.
5. Чепалов О.І. *Хореографічний театр Західної Європи ХХ ст.: монографія* / О.І. Чепалов. – Х.: Харківська держ. академія культури, 2007. – 344 с.: іл.
6. Шариков Д.І. *Типологія хореографії: монографія* / Д.І. Шариков. – К.: Київський міжнародний університет, 2013. – Частина 3. – 90 с.

References:

1. Gvatteryny M. *Azbuka baleta* / M. Gvatteryny. – M.: BMM, 2001. – 240 s.
2. Kabachok N.L. *Fenomen neoklasiki v horeografichnij kul'turi HKH st. (na dosvidi Dzh. Balanchina): avtoref. dis. ... kand. mistectvoznnavstva: spec. 26.00.01* / N.L. Kabachok. – H.: Harkiv. derzh. akademiya kul'turi, 2013. – 18 s.
3. *Magyar es Fr. Transes: danse contemporain en France et en Hongrie* / Magyar es Fr., *Tanctevészeti K.* – Budapest : Theatre contemporain de la danse, 1992. – 117 p.: ill.
4. Marselle Mitchel, Ginot Isabelle. *La Dance au XXe siecle* / Marselle Mitchel, Ginot Isabelle. – Paris: Bordas, 1995. – 264 r.: ill.

5. *Chepalov O.I. Xoreografichnyj teatr Zaxidnoyi Yevropy XX st.: monografiya / O.I. Chepalov. – X.: Xarkivska derzh. akademiya kultury, 2007. – 344 s.: il.*
6. *Sharykov D.I. Typologia choreografiy: monografiya / D.I. Sharykov. – K.: Kyivskyj mizhnarodnyj universytet, 2013. – Chasty`na 2. – 90 s.*